

รูปโฉมและบทบาทเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสังคมให้น่าอยู่ Appearance and roles to promote socially conscious citizenship

สิริวิชญ์ วัฒนาวาทิน , สุตทินันท์ หล่อวิไลกุล¹

Sirawit wattanawatin , Suttinan Lowilaikul

บทคัดย่อ

ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ต้องการให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงความหมายของพลเมืองที่ดีและตระหนักถึงคุณลักษณะของพลเมืองที่ดีที่ทำให้สังคมน่าอยู่ยิ่งขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันคนในสังคมที่มีจิตอาสาต่อสังคมส่วนรวมเริ่มมีจำนวนน้อยลง อาจเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้วิถีชีวิตในปัจจุบันที่มีการแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น จึงทำให้สังคมเกิดความเห็นแก่ตัวโดยลึกลับถึงประโยชน์ส่วนรวมของสังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีการส่งเสริมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของสังคมเพื่อให้คนในสังคมดำเนินชีวิตในทิศทางที่ถูกต้องทั้งนี้ยังมีองค์กรที่ส่งเสริมเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและคอยแนะนำให้สถาบันในสังคมตระหนักถึงคำว่าพลเมืองที่ดีที่จะทำให้สังคมน่าอยู่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : พลเมือง,ความเป็นพลเมืองที่ดีสังคม,พุทธศาสนา,องค์กร

Abstract

The authors aim to provide readers with a better understanding of the meaning of good citizens and to recognize the characteristics of good citizens that will make society a better place. Because at present, there are fewer people in the society who have volunteered to the society as a whole. It may be one of the reasons why the current way of life with competition has made society selfish, forgetting to remember the common interests of society. For this reason, Buddhism is promoted as the spiritual center of society so that people in society live in the

¹ สาขารัฐศาสตร์ คณะวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Bachelor of Political Science Program in Political Science, School of Administrative Studies

right direction. There are also organizations that promote citizenship and advise the institution. In society, we recognize that good citizens will make society a sustainable livelihood.

Keywords: Citizenship, Citizenship, Society, Buddhism, Organization

บทนำ

ในโลกของความเป็นพลเมืองที่ดีให้เกิดความเหมาะสมสำหรับสังคมนั้นๆ มีความจำเป็นโดยให้เห็นคุณค่าในการมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องของการเป็นพลเมืองดี ทำให้คนในสังคมเกิดการมีส่วนร่วมของการเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ

ในสภาพสังคมในปัจจุบันเรา ต้องยอมรับว่าสังคมมีการเสื่อมถอยลงในเรื่องของการตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวม จึงทำให้เราได้เห็นถึงข่าวสารการทุจริตของนักการเมือง การผิดศีลธรรมของพระสงฆ์ การลักขโมย การเกิดอาชญากรรม การข่มขืน โดยปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่คนในสังคมไม่มีความรู้และเข้าใจถึงความหมายของพลเมืองที่ดี และไม่มีการส่งเสริมด้านพลเมือง จึงทำให้เกิดการบิดเบือนความเข้าใจที่ถูกต้อง และไม่ได้ถูกปลูกฝังถึงการทำประโยชน์ต่อสังคม ตั้งแต่รากฐานหากเปรียบสังคมเป็นต้นไม้พลเมืองที่ดี ย่อมเป็นรากต้นไม้ที่ยืดเหนียวให้ต้นไม้ไม่โค่นล้มลงไปดังนั้นเราจึงต้องการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การพัฒนาสังคมให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน มุ่งเน้นการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนาทำให้เกิดความสงบ ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี วิถีชีวิตดี มีความสุข และที่สำคัญยังมีพระพุทธศาสนา ที่เป็นศูนย์จิตใจของสังคม รวมทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวคนในสังคมให้สามัคคีกัน รู้จักดีชั่ว รู้จักความเป็นพลเมืองที่ดี สำหรับการทำให้สังคมให้น่าอยู่ที่สำคัญต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการและขับเคลื่อนไปด้วยกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของพลเมืองไทย

บทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญของพลเมืองและเสนอความคิดในแง่มุมมองของพระพุทธศาสนา รวมทั้งบทบาทความเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้าใจ และผู้เขียนมีความหวังว่า บทความนี้อาจเป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำให้สังคมไทยน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

1. ความหมายความเป็นพลเมือง

พลเมือง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมไทยเช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ทุกสังคมย่อมต้องการพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งหมายถึงความมีร่างกายจิตใจดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาได้ มีประสิทธิภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงให้กับประเทศชาติ (มณีรัตน์ ปิ่นวิเศษ, 2550) และการที่บุคคลจะเป็นพลเมืองดีของสังคมนั้น ต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ และมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรมประเพณี และรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และได้ประสิทธิผลทั้งในส่วนตนและสังคม เมื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ย่อมเกิดความภาคภูมิใจและเกิดผลดีทั้งต่อตนเองและสังคม ด้วยการ เป็นพลเมืองดีที่เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน (ปาริฉัตร สินธวงศ์, 2554)

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรเป็นทิศทางใหม่ในการดำเนินธุรกิจที่จะส่งผลในระยะยาวต่อวงการธุรกิจ เนื่องจากบทบาทของรัฐบาลเริ่มไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาสังคมที่มีมากขึ้น องค์กรภาคธุรกิจจึงถูกมองว่าเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการเข้ามาร่วมดูแลและแก้ไขปัญหาสังคมให้เกิดเป็นรูปธรรมในระยะยาวได้ รวมถึงความต้องการตอบสนองสังคมที่มีการเรียกร้องให้องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีผลกำไรมากควรมีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีความเป็นไปได้ว่าจะต้องแสดงผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและสังคมให้มากขึ้น (วรทัย ราวินิจ อ่างถึงโน พิทักษ์ศิริวงศ์, 2554)

คำว่า พลเมือง มาจากภาษาลาตินว่า *cives* (พลเมือง) ซึ่งเคยใช้ในยุคคลาสสิกซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบประชาธิปไตยในกรีกและโรมัน ต่อมาในยุคสมัยกลางไม่ได้นำมาใช้ แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า พลเมืองก็มีการนำกลับมาใช้อีกในช่วงของการปฏิวัติในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสในปลายศตวรรษ 18 การเป็นพลเมืองมีหลายมิติ (Abowitz & Harnish, 2006) ได้อธิบายว่าการที่จะเป็นพลเมืองได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง
2. ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ
3. มีสิทธิและหน้าที่
4. มีส่วนร่วมทางการเมือง
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

การพิจารณาถึงความหมายของพลเมืองนั้น จะเห็นว่า Faulks(2000)กล่าวถึง ความเป็นพลเมืองไว้ว่า ความเป็นพลเมือง คือ สถานะของสมาชิกในสังคม ที่มาพร้อมด้วยสิทธิ หน้าที่ และข้อผูกพัน และมีความเท่าเทียม ความยุติธรรม และความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ส่วน Dalton (2008)ได้ให้คำจำกัดความในเรื่องของพลเมือง ไว้ 4 รูปแบบ คือ

แบบแรก ความเป็นพลเมืองทางประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) คือ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสาธารณะในเรื่องของการเมือง

แบบที่สอง ความเป็นพลเมือง คือ การปกครองตนเอง โดยพลเมืองที่ดีควรได้รับการชี้แจงจากภาครัฐอย่างเพียงพอเกี่ยวกับบทบาทของพลเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีการร่วมปรึกษาหารือกันระหว่างพลเมืองด้วยกันในเรื่องการเมือง และพยายามเข้าใจมุมมองทางการเมืองที่แตกต่างจากตนเองของผู้อื่น

แบบที่สาม ความเป็นพลเมือง คือ ความรับผิดชอบต่อการจัดระเบียบทางสังคม และยอมรับการใช้อำนาจรัฐ ความชอบธรรมของรัฐ และการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ

แบบที่สี่ ความเป็นพลเมืองทางสังคม (Social Citizenship) คือ พลเมืองต้องมีความรับผิดชอบต่อพลเมืองคนอื่น ๆ ในสังคม

และงานของ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2556: 29)ก็ได้กล่าวถึงพลเมืองไว้ว่า พลเมืองคือผู้ที่ต้องเสียภาษีและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง มีบทบาทและอำนาจทางการเมือง คือต้องมีสิทธิไปเลือกตั้ง มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ต่อทางการเมืองและต่อประเทศชาติ รวมถึงเชื่อถือในหลักการเสมอภาค ไม่มีความปรารถนาที่จะไปครอบงำใคร และก็ไม่ต้องการให้ใครมาครอบงำหรืออุปถัมภ์ค่าจุนตนเช่นกัน เป็นต้น

จากคำนิยามตัวอย่างทั้งหมดสรุปได้ว่า พลเมืองก็คือประชาชนในรัฐที่มีอำนาจในการแสดงบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันภายในรัฐนั้น อำนาจนี้ถือเป็นการได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันหรือเสมอภาคกัน โดยทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบซึ่งถือเป็นหน้าที่ภายในรัฐด้วยกัน เช่น การเสียภาษี การยอมรับข้อตกลงร่วม การแสดงออกต่างๆ ที่ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของผู้อื่น รวมถึงการไปแสดงสิทธิทางการเมืองผ่านกระบวนการออกเสียง การลงประชามติและการเลือกตั้ง เป็นต้น

2. ลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี

พลเมืองที่ดี เป็นคุณลักษณะที่ทุกสังคมต้องการจะให้เกิดขึ้นได้ มีผู้ให้ความหมายและทัศนะเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีไว้มากมาย ทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันดังนี้

ในโลกยุคปัจจุบันการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีนั้น มีความสำคัญต่อทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม การสร้างคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีให้เกิดความเหมาะสมสำหรับสังคมนั้นๆ มี

ความจำเป็น โดยให้เห็นคุณค่าในการมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องของการเป็นพลเมืองดี ทำให้คนในสังคมเกิดการมีส่วนร่วมของการเป็นพลเมืองดีที่มีประสิทธิภาพ บทบาทของโรงเรียนที่เป็นลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญ และสังคมให้ความคาดหวังว่าสามารถบูรณาการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี ตลอดจนปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้กับนักเรียน โดยมีกระบวนการเริ่มต้นด้วยการกำหนดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี

ไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน และจัดการเรียนการสอน โดยการใช้กิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติจริงร่วมกับชุมชนในด้านต่างๆ นักเรียนเกิดพัฒนาการทั้งด้าน สติปัญญา อารมณ์ความรู้สึก ร่างกาย และจิตใจสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ, 2544)

อีกความหมายหนึ่ง พลเมืองที่ดีหมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามสภาพบริบททางสังคม และทำประโยชน์ให้แก่สังคม ได้แก่ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ครอบครัว ชุมชน รวมถึงประเทศชาติ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ตลอดจนเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีพฤติกรรมดี มีจิตใจดี มีความรับผิดชอบ รักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน และปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้เกิดความสงบสุข (ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, 2550)

ทั้งนี้ ประภัสสร ไพบูลย์รัฐดิพรชัย ยังอ้างถึงใน (ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ 2550 :15) ได้ให้ความหมายความเป็นพลเมืองที่ดี หมายถึง การที่บุคคลเป็นผู้ที่มีทัศนคติ ค่านิยมและความประพฤติที่เหมาะสมตามสภาพของสังคมและทำประโยชน์ให้แก่สังคม ได้แก่ การรู้จักสิทธิหน้าที่ ต่อบนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเคารพสิทธิและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง ร่วมมือแก้ปัญหาและสร้างประโยชน์ต่อชาติ ธารงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรม และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ หรือหัวหน้าผู้ปกครองประเทศแสดงบทบาทของหน้าที่ที่สังคมยอมรับ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในการพัฒนาประเทศและพัฒนาตน ให้เป็นผู้มีความรู้ดีมีความประพฤติที่ดี และมีจิตใจที่ดี มีเหตุผลมีความรับผิดชอบรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสำนึกในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม

(วิชัย ภูโยธิน และคณะ, 2552) ได้อธิบายว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีที่ ซึ่งมี 9 ลักษณะ ดังนี้

1. เคารพกฎหมายบ้านเมืองและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม พลเมืองทุกคนควรปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม และบทบัญญัติของกฎหมาย จะทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบ ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2. เป็นผู้มีเหตุผล และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทุกคนย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รู้จักการใช้เหตุผลในการดำเนินงานและควบคุมงาน จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีงามต่อกัน

3. ยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ หากมีความขัดแย้งกันในการดำเนินงาน อันเกิดมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และจำเป็นต้องตัดสินใจด้วยการใช้เสียงข้างมากเป็นหลัก ถึงแม้ว่าจะไม่ตรงกับความคิดของเราก็ดำเนินการตาม เราควรต้องปฏิบัติตาม เพราะเป็นมติของเสียงส่วนใหญ่

4. เป็นผู้นำที่มีน้ำใจประชาธิปไตย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ทุกๆ คน ที่มีความเป็นประชาธิปไตยนั้น ต้องมีความเสียสละเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม และรักษาไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตย เป็นการส่งผลต่อความมั่นคง ซึ่งสุดท้ายแล้ว ผลประโยชน์ดังกล่าวก็ย้อนกลับมาสู่สมาชิกของสังคม

5. เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เราทุกคนที่เกิดมา ไม่ว่าจะเป็นเพศใด ไม่ว่าฐานะเป็นเช่นไร ประกอบอาชีพอะไร ควรรู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เพราะทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน

6. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ย่อมต้องมีการทำงานเป็นทีม จึงต้องมีการแบ่งหน้าที่ต่างๆ โดยให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบในงานนั้นๆ ให้สมาชิกแต่ละคนนำไปปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายไว้อย่างเต็มที่

7. มีส่วนรวมในกิจกรรมการเมือง การปกครอง สมาชิกทุกคนในสังคมประชาธิปไตยนั้นต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง เช่น การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น

8. มีส่วนรวมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ส่งเสริม และสนับสนุนการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยวิธีทางกฎหมาย

9. มีคุณธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรม ทุกคนควรมีศีลธรรมประจำใจไว้เป็นหลักในการควบคุมความประพฤติของตนให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนจนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้

สรุปแล้ว “ลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี” เป็นคุณลักษณะที่พลเมืองในสังคมทุกสังคมต้องการ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ครอบครัว ชุมชน รวมถึงประเทศชาติ เคารพและปฏิบัติตามตามกฎหมายของบ้านเมือง มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ตลอดจนจนเป็นผู้มีจิตสำนึกในการพัฒนาประเทศและพัฒนาตนให้เป็นผู้มีความรู้ดี มีความประพฤติที่ดี และมีจิตใจที่ดี มีเหตุผล มีความรับผิดชอบปรึกษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสถานภาพที่พลเมืองต้องปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของ

ตนเองตามกฎหมายหรือข้อบังคับของรัฐนั้นๆ รวมถึงการได้รับการคุ้มครองและสวัสดิการจากรัฐนั้นๆ จากความหมายดังกล่าวดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่าถ้าบุคคลใดปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ เช่น การเสียภาษีตามกฎหมาย การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือปฏิบัติตามกฎหมาย ก็อาจเรียกได้ว่าบุคคลนั้นมีความเป็นพลเมืองได้แล้ว หากละเมิดหรือมีความบกพร่องในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศก็อาจจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

3. ความเป็นพลเมืองที่ดี ในมุมมองของพระพุทธศาสนา

พลเมืองที่ดีตามแนวพระพุทธศาสนา เนื่องจากในปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดปัญหาสังคม และทำให้สังคมได้รับผลกระทบตามมาอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสภาพความเป็นอยู่ ความยากจน ปัญหาทางด้านแรงงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านจิตใจและวัฒนธรรม ฯลฯ ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ทำให้สังคมไม่น่าอยู่ ดังนั้นชุมชนที่เป็นฐานรากของสังคมจึงได้มีการนำเอาแนวพระพุทธศาสนา ในรูปแบบต่างๆ เข้ามาใช้ในการดำเนินการ เพื่อเป็นการรักษา และดำรงไว้ซึ่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น ความเอื้ออาทร ความเกื้อกูลของผู้คนที่อาศัย อยู่ร่วมกันในสังคม อีกทั้งยังทำให้ครอบครัวประสบกับความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและดูแลรักษาสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของมนุษย์ ที่จะสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีและมีความสุข

ความเป็นพลเมืองที่ดี ในมุมมองของพระพุทธศาสนาพบว่า แนวคิดความเป็นพลเมืองดีทางพระพุทธศาสนา มีจุดกำเนิดมาตั้งแต่ช่วงแห่งวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์สมัยยุคแรกๆ ของโลกโดยความเป็นพลเมืองจะเป็นสภาวะของการมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับสังคม ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันภายใต้เงื่อนไขของสัญญาประชาคม มิติทางสังคมสมัยนั้นจึงสะท้อนถึงการมีสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคในการเป็นพลเมืองภายใต้กติกาสังคมเดียวกัน แต่เมื่อเข้าสู่ยุคสังคมอินเดียบราหฺมณและสมัยพุทธกาล ความเป็นพลเมืองก็ได้ถูกยึดโยงด้วยระบบชนชั้นวรรณะ (ClassSystem) ภายใต้อิทธิพลการครอบงำของศาสนาพราหมณ์ในขณะนั้น จนทำให้เกิดความเข้าใจที่บิดเบี้ยวไปจากความเป็นจริงดั้งเดิม ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตั้งระบบสังฆะขึ้น ความเป็นพลเมืองดีหรือความเป็นอริยชนในพระพุทธศาสนา จึงมุ่งเป้าหมายความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันเป็นสำคัญระหว่างมวลสมาชิกที่มีใช้ความสัมพันธ์แบบระบบชนชั้นหรือวรรณะใดๆ แต่เป็นพลเมืองที่ต้องมีความเคารพและให้ความสำคัญถือ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (ข้อปฏิบัติหรือกฎระเบียบกติกาสังคม) เป็นหลักเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพลเมืองที่เรียกว่า ความมีอารยะ โดยทุกคนยอมรับหลักการร่วมกัน (พระกัณฺฐกนฺโณ กนฺตมโม 2559)

การที่รัฐหรือประเทศจะปกครองพลเมืองให้มีความมั่นคงอย่างสันติสุขได้ยั่งยืนตลอดไปนั้น ซึ่งสถาบันการเมืองจะต้องใช้ศาสนาเพื่อให้พลเมืองที่ดีได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะพุทธศาสนาที่เน้นการปฏิบัติทางกาย ทางวาจาและทางใจ ซึ่งเป็น 3 สุจริต คือ ให้มีความประพฤติดี ประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่

1. กายสุจริต คือ มีความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ต้องห้ามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย
2. วาจาสุจริต คือมีความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ต้องห้ามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา
3. มโนสุจริต คือ มีความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ต้องห้ามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ

ทั้งนี้ เพราะการปกครองพลเมืองเพื่อให้สังคมนั้นๆ ดำเนินไปได้สงบเรียบร้อย มีความยุติธรรม มีความสามัคคี ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ปัจจัยสำคัญที่จะทำได้มาซึ่งการมีเสถียรภาพทางสังคมและการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก การบริหารและการปกครองของสังคมในอดีตมีความสัมพันธ์กับศาสนาอย่างใกล้ชิด มีการพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน ศาสนาจึงเป็นที่มาของอุดมการณ์รูปแบบเดียว เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการธำรงรักษาความชอบธรรมของการปกครองและการยอมรับของประชาชนที่มีต่อผู้ปกครองพระพุทธรักษาทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม คือคำสอน และพระวินัย คือ คำสั่ง มีคุณค่าต่อการปกครอง ทั้งในด้านการปกครองตนเอง การปกครองหมู่คณะและการปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวมตลอดจนมีการปกครองโลกอยู่ มาก กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจ ผักฝน ปรับปรุง เคารพ ควบคุม บังคับภายใน คือจิตใจ เชื่อมั่นรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการปกครองตนเอง รู้จักธรรมชาติและความต้องการของผู้อื่น ใช้พระคุณควบคู่กับการใช้พระเดช เป็นการปกครองหมู่คณะและปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม

กล่าวสรุปคือในมุมมอง “ความเป็นพลเมืองที่ดีในมุมมองของพุทธศาสนา” คือการใช้ศาสนาเพื่อให้พลเมืองที่ดีได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะพุทธศาสนาที่เน้นการปฏิบัติทางกาย ทางวาจาและทางใจ ซึ่งเป็น 3 สุจริต คือ ให้มีความประพฤติดี ประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) กายสุจริต คือ มีความสุจริตทางกาย 2) วาจาสุจริต คือมีความสุจริตทางวาจา 3) มโนสุจริต คือ มีความสุจริตทางใจ และมีศีลธรรมในใจ ไม่ประพฤติผิดทางศีล ทางธรรม รู้จักตัวเอง และผู้อื่น รวมถึงการให้เกียจผู้อื่นด้วย การที่พุทธศาสนา พยายามอบรมสั่งสอนให้บุคคลเป็นคนที่ศีลมีธรรม นั้นก็เพื่อให้บุคคลเป็นพลเมืองที่ดีต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

4. บทบาทขององค์กรที่ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้น่าอยู่

ความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมในปัจจุบันนับว่ามีน้อยลงเพราะคนส่วนใหญ่เริ่มมีความเอาเปรียบกันมากขึ้นดังนั้นถ้าเราต้องการให้สังคมพัฒนาจะต้องมีองค์กรช่วยส่งเสริมซึ่งจะช่วยให้สังคม

เจริญก้าวหน้าและยังทำให้สังคมมีความน่าอยู่แต่การที่จะเป็นพลเมืองดีนั้นก็มีการกำหนดหลักเกณฑ์หลักๆอยู่ที่สังคมให้การยอมรับและบทบาทที่ทำจึงจะเรียกได้ว่าพลเมืองดี ที่สังคมยอมรับได้ ดังนั้นจึงต้องนำองค์กรที่ส่งเสริมสังคมเพื่อให้เป็นพลเมืองอย่างเช่น

(มูลนิธิศกยภาพเยาวชน (T.Y.A.P. Foundation) เป็นมูลนิธิที่ส่งเสริมและรณรงค์สร้างความตระหนักในสังคม ให้เกิดการยอมรับศกยภาพ เคารพในคุณค่าความแตกต่างหลากหลายของเยาวชน และผลักดันนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาตนเองของเยาวชน ส่งเสริมกระบวนการที่สร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาแนวคิดการทำงานเพื่อสังคม พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทั้งภายนอกและ ในพื้นที่ของกลุ่ม เครือข่ายเยาวชนและเครือข่ายภาคประชาชน พัฒนาศักยภาพคนทำงานเยาวชน ระบบข้อมูลข่าวสาร หลักสูตร จัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน

กล่าวโดยสรุปองค์กรนี้ ได้มีการส่งเสริมเยาวชนให้เดินไปไปในทางที่ถูกต้องและสร้างความตระหนักให้กับตัวเยาวชน ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ และเคารพคุณค่าของคนไม่ว่าจะเป็นทั้งตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ และให้เยาวชนพัฒนาแนวคิดในการทำงานเพื่อสังคม ด้วยหลักส่งเสริมเหล่านี้เชื่อว่ามูลนิธิเป็นแหล่งผลิตเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมไทย ในปัจจุบัน

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ.2542 เกิดจากการรวมกลุ่มของพ่อแม่กลุ่มหนึ่ง ที่ร่วมกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาซึ่งใช้ชื่อว่า “ชมรมพ่อแม่” จากนั้นจึงพัฒนาเติบโตมาเป็นองค์กรสาธารณกุศลที่มีเป้าหมายชัดเจน คือ “เพื่อความเข้มแข็งของครอบครัวไทย” มีบทบาทในการประสานและสร้างความตระหนักในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้เกิดขึ้นทั้งในบุคคล ชุมชน และสังคม ด้วยการนำเสนอกระบวนการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเรียกร้องต่อองสิทธิอันพึงมีของครอบครัว พันธกิจที่สำคัญของเราคือ ส่งเสริมให้พ่อแม่ชั้นกลางใช้โอกาสเป็นพ่อแม่ของตนอย่างมีคุณค่า เพื่อทำหน้าที่ยิ่งใหญ่ให้ประสบผลสำเร็จนั่นคือหน้าที่ของความเป็นพ่อแม่ตนเอง

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

1. สนับสนุนส่งเสริมบทบาทของพ่อแม่และครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนร่วมจัดการศึกษาให้แก่ลูกและเด็ก
2. ร่วมมือกันป้องกันคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมของเด็กและครอบครัวจากการล่วงละเมิดหรืออิทธิพลสิทธิเสรีภาพในทุกๆ ด้าน

3. ดำเนินการให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นองค์กรของพ่อแม่ และครอบครัวในรูปแบบต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ร่วมกัน

4. ระดมความร่วมมือสนับสนุนจากบุคคล องค์กรทั่วไป ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน ในทุกๆ ด้าน เพื่อฟื้นฟูสถาบันครอบครัวไทยให้เข้มแข็งมีพลัง

5. ส่งเสริมงานวัฒนธรรม ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพความเป็นครอบครัวไทยที่อบอุ่นและเข้มแข็ง ให้กลับมามีบทบาททางสังคมสืบต่อวัฒนธรรมการเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและระหว่างครอบครัว วัฒนธรรมเมตตาผู้น้อยมีสัมมาคารวะผู้อาวุโสของบรรพชนไทย

6. เพื่อใช้สื่อโทรทัศน์ วิทยูกระจายเสียงและสิ่งพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา

กล่าวโดยสรุปองค์กรนี้ได้จัดตั้งมาเพื่อผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งในครอบครัวแก่สังคมไทย และให้สถาบันครอบครัวพัฒนาให้เยาวชนเข้มแข็งและเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของคนอื่น และจุดประสงค์ขององค์กรยังต้องการให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด มูลนิธิทั้งสองนี้ได้ก่อตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์สร้างพลเมืองที่ดีในสังคมแบบทางอ้อมเพื่อให้ประชาชนมีการพัฒนาแนวคิดในช่วยเหลือและปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคมการที่มูลนิธิทั้งสองให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวและเยาวชนเพราะถือว่าเป็นการถือเป็นการสร้างรากฐานที่แข็งแรงให้สังคมไทยให้ตระหนักถึงความเป็นพลเมืองไทยที่ดีได้ โดยได้รับการส่งเสริมจากมูลนิธิอย่างถูกต้องโดยการที่จะพลเมืองที่ดีนั้นจะเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมที่กำหนดว่าอย่างไรถึงจะเรียกว่าพลเมืองที่ดี

สรุป

ในปัจจุบัน คำว่าพลเมืองที่ดีของสังคมนั้น ต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติและมุ่งมั่น เพื่อให้บรรลุผลด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่สอดคล้องกับหลักวัฒนธรรมและรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้รวม ทั้งบทบาททางสังคมที่เราอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและได้ประสิทธิผลทั้งในส่วนตนและสังคม ทั้งนี้หากขาดพฤติกรรมที่ควรประพฤติตามแบบพลเมืองที่ดีแล้วก็จะเรียกว่าไม่เข้าใจถึงความหมาของคำว่าพลเมืองที่ดีได้ การเป็นพลเมืองที่ดีนั้นทุกสังคมมีความต้องการ แต่การเป็นพลเมืองที่ดีจะต้องมีการที่บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามสภาพบริบททางสังคมและทำประโยชน์ให้แก่สังคม ได้แก่การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองครอบครัวชุมชน รวมถึงประเทศชาติเคารพและปฏิบัติตนตามกฎหมายของบ้านเมือง ตลอดจนเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกในการพัฒนาประเทศ ให้มีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรู้

ความสามารถ มีจิตใจดีมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน และปฏิบัติต่อกันเพื่อให้เกิดความสงบสุข ในด้านมุมมองทางพลเมืองของพระพุทธศาสนามี วัตถุประสงค์เพื่อให้พลเมืองที่ดีได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยจะมีคำสอนที่สอนและให้ผู้ที่นับ ถือนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็น 3 สุจริต คือ ให้มีความประพฤติดีประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) กายสุจริต คือ มีความสุจริตทางกาย 2) วาจสุจริต คือ มีความสุจริตทางวาจา 3) มโนสุจริต คือ มีความสุจริตทางใจ และมีศีลธรรมในใจ ไม่ประพฤติผิดทางศีล ทางธรรม รู้จักตัวเอง และผู้อื่น รวมถึงการ ให้เกียจผู้อื่นด้วยแต่การที่ฟังเพียงหลักคำสอนตามพระพุทธศาสนานั้นไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้ สังคมน่าอยู่ขึ้นมาได้ตามคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี 9 ประการของ (วิชัย ภูโยธิน และคณะ, 2552) เป็นต้น

จากที่กล่าวโดยสรุปแล้วนั้น การที่จะทำให้สังคมน่าอยู่ได้ต้องไม่ใช่เพียงแต่การศึกษาคำว่า พลเมืองที่ดีได้แต่ต้องตระหนักถึงความเป็นพลเมืองที่ดีด้วยและการที่จะเข้าใจความหมายของ พลเมืองที่ดีนั้นต้องเข้าใจถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติพึงระลึกถึง หลักการ 3 สุจริต คือ ให้มีความประพฤติดีประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) กายสุจริต 2) วาจสุจริต 3) มโนสุจริต แต่ทั้งนี้ที่กล่าวมาข้างต้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากขาดองค์การที่ส่งเสริมให้ผู้คนได้ หล่อหลอมเป็นพลเมืองที่ดีตามแบบบรรทัดฐานที่สังคมนั้นได้กำหนดไว้เราจะเห็นได้ว่าคำว่าพลเมือง ได้ถูกหล่อหลอมมาในตัวเราตั้งแต่สถาบันครอบครัวไปจนถึงสถาบันต่างๆแต่ที่เราต้องการชี้ให้เห็น นั้นคือการส่งเสริมคำว่าพลเมืองที่ดีให้มีมากขึ้นในสังคมไทย รวมถึงทำให้สังคมไทยน่าอยู่อีกด้วยจึง ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้คนในสังคมกลายเป็นพลเมืองที่ดี โดย ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้สังคมและการดำรงชีวิตของคนในสังคมไทยน่าอยู่ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สมาคมกสิวิง แบค. สนับสนุนองค์กรการกุศลในประเทศไทยและภูมิภาค. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน

2563. จาก

<https://www.givingbackassoc.org/thai%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8>

%B2%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2.

วิไลวรรณ ปันวัง. (2562). การจัดการเรียนรู้โดยใช้นิทานคุณธรรมเป็นสื่อเพื่อส่งเสริมความเป็น พลเมืองดีของเด็กปฐมวัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- จันทนา สุทธิจารี. (2563). การส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็งผ่านสำนักทางประวัติศาสตร์: “พ่อพิชัย” กับ การส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็งของชาวโครมจังหวัดอุดรดิตถ์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พสนัน นิมิตรไชยนนท์. (2560). รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันพระปกเกล้า. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554 เล่ม 2 ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า. 2555.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education): พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่คน. (เอกสารประกอบการบรรยายการประชุม คณะอนุกรรมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของรัฐสภา และเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ครั้งที่2/2555 11 ธันวาคม 2555).
- จิตตรี พละกุล. (2562). การวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น: กรณีศึกษาเขตพื้นที่ภาคกลาง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ยุตโต),(2540). ธรรมนุญชีวิต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ภาสกร ดอกจันทร์, รพีพร ธงทอง,และสุรพล พรหมกุล. (2563). การสร้างความปรองดองของประชาชนในจังหวัดเลยตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 3 (1), 90-91.